

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

О. М. Савицька, К. С. Заречна

РЕЗУЛЬТАТИ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

№ 1, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 330 : 519.8

О. М. Савицька,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
Факультет менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ, Україна
К. С. Заречна,
магістр, Факультет менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ, Україна

**РЕЗУЛЬТАТИ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТІЙКОГО
РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ**

Olena M. Savytska,
Ph.D., Associate Professor of Department of Management,
Faculty
of Management and Marketing,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine
Karina S. Zarechna,
master, Faculty of Management and Marketing,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

**THE RESULTS OF COMPLEX ANALYSIS AND EVALUATION OF STABILITY OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE WITHIN THE
FORMATION OF CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND COSTS MANAGEMENT**

У статті представлено підходи до визначення поняття «стійкість підприємства», відображено результати комплексного аналізу показників стійкості промислового підприємства. Представлено результати оцінювання стійкості промислового підприємства на основі аналізу інформаційних джерел звітності вітчизняного промислового підприємства, визначено основні функціональні складові інтегрального показника стійкості підприємства. Розроблено рекомендації щодо визначення стійкості розвитку підприємства як відкритої системи. Запропоновано систему показників, яка може бути використана для розрахунку інтегрального показника стійкості промислового підприємства.

The article examined the different approaches to the definition of «sustainability», the results of a comprehensive sustainability analysis of indicators of industrial enterprises were represented. The results of evaluation of stability of industrial enterprise on the basis of analysis of materials of reporting of domestic industrial enterprises, the main functional components of the integral index of stability was determined. Methodological approaches in determining the sustainability of development of the enterprise as an open system was worked out. The system of indicators that can be used to calculate the integral index of stability of industrial enterprise was suggested.

Ключові слова: *стійкість, стійкий розвиток, функціональна складова стійкості розвитку підприємства, інтегральний показник стійкості розвитку підприємства, управління витратами підприємства.*

Keywords: *stability, sustainable development, functional component of sustainability, integral indicator of stability, the cost management of the enterprise.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Необхідною умовою розвитку країни є стійке й ефективне функціонування суб'єктів підприємництва. В той же час характерною рисою ринкового середовища є невизначеність, що поглиблюється у зв'язку з трансформаційними процесами, які відбуваються в країні. Наслідком цього є виникнення ризикових ситуацій у діяльності підприємств, крайнім проявом яких може стати вплив кризових факторів на фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємництва. Негативним проявом кризи є комплекс суперечностей, що перешкоджає подальшому успішному функціонуванню і розвитку підприємств. Тенденції розвитку економік країн світу та загальносвітові чинники посилюють ступінь невизначеності середовища функціонування підприємств, що впливають на господарську діяльність українських суб'єктів підприємництва. У зв'язку з цим в сучасних умовах поглиблення ринкових трансформацій і переходу України до інтенсивного розвитку інформаційної економіки на основі нової парадигми сталого

соціально-економічного розвитку суспільства питання формування концепцій стійкого розвитку суб'єктів господарювання та управління їх витратами набуває першочергового значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу вивченню теоретико-методологічних підходів визначення стійкості економічних систем, стійкого розвитку та оцінки стійкості підприємства приділяли як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких: С. Н. Анохін, Х. С. Баранівська, Ю. М. Великий, С. В. Войтко, О. А. Гавриш, М. Г. Грещак, І. С. Давидович, В. В. Дергачова, Л. Є. Довгань, П. Ю. Єрофєєв, М. З. Згуровський, В. Л. Иванов, С. Ковтун, С. В. Козловський, О. М. Колодізев, А. Г. Коряков, О. С. Коцюба, Ю. Б. Кравчук, Н. А. Кульбака, Ю. В. Масленко, Г. А. Мохонько, К. М. Нужний, В. В. Семененко, С. Савлук, Н. Ткачук, А. М. Турило, Р. В. Фешур, Н. В. Шандова, Р. Ю. Шевчук, Дж. Шанк та ін. У результаті дослідження наукових праць цих авторів виявлено, що наведені теоретичні й методологічні аспекти, у тому числі й методи аналізу й оцінювання стійкості підприємств, вимагають узагальнень, систематизації й удосконалення.

Формування цілей статті (постановка завдання).

Для промислових підприємств принципово важливого значення у сучасних умовах розвитку інформаційної економіки й трансформаційних змін набувають підходи щодо розроблення методологічного інструментарію оцінювання ефективності управління промисловими підприємствами та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення їх стійкості. Різноманіття факторів, що впливають на стійкість підприємств, сприяло появі низки методів її аналізу та оцінювання, що потребують систематизації з метою подальшого використання в практиці управління витратами підприємства. Метою статті є визначення комплексної системи показників для оцінювання інтегрального показника стійкості підприємства в умовах формування концепції його стійкого розвитку та управління витратами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наука містить велику кількість визначень «стійкості», які залежать від специфіки конкретної системи та використовуються під час аналізу поведінки системи. Термін «стійкість» в економіці був запозичений із математики та фізики, де він також зазнавав постійних змін (теорії Ляпунова, Пуанкаре, Лагранжа, ін.). У математичних науках виділяють *різні типи стійкості: статична, динамічна; структурна і результуюча стійкість траєкторії; стійкість за початковим положенням; стійкість до зовнішніх збурень; стійкість інваріантної множини, асимптотична стійкість тощо* [1, с. 285].

Як зазначають Р. В. Фешур і Х. С. Баранівська: «застосувати перераховані типи стійкості щодо підприємства буде неможливо, оскільки воно є складною системою, яка складається з багатьох різномірних елементів та зв'язків і для якої характерні поліфункціональність, багатоваріантність розвитку, полікритеріальність під час оцінювання її властивостей та характеристик. Тому застосувати стандартні методи дослідження й забезпечення стійкості на основі зазначених типів стійкості за допомогою фізико-математичних наук в економіці практично неможливо, або такі завдання надзвичайно складно виконати на практиці» [1, с. 285].

Проаналізувавши існуючі наукові праці Р. В. Фешур, Х. С. Баранівської, С. В. Козловського, В. В. Семененко, Р. Ю. Шевчук та інших, відокремлюють чотири основні підходи до розгляду поняття «економічна стійкість», що існують сьогодні в економічній науці (рис. 1) [1, с. 285; 2, с. 106]:

Перший підхід передбачає застосування терміна «steady state» (стійкий стан, стан стаціонарної стійкості), який був введений Р. Солоу і відображає умови динамічної рівноваги економічної системи. В. М. Ячменьова (за результатами досліджень С. В. Козловського, В. В. Семененко, Р. Ю. Шевчук [2, с. 106] та С. Н. Анохіна [3, с. 31]) вважає, що «...стійкість у загальному вигляді зумовлена можливостями внутрішніх енергоматеріальних сил елементів організації, які здатні підтримувати її у межах характерної для неї рівноваги і які відповідно дають можливість організації зберігати структуру і виконувати свої функції стійко, надійно у змінних умовах середовища» [4]. Багато науковців, зокрема С. Анохін, І. Бланк, А. Загорюлькін, Б. Колас, О. Колодізев, К. Нужний, В. Рошін, Ю. Сімех, В. Сумин та інші звертаються до поняття стійкого стану, рівноваги під час дослідження «економічної стійкості». Проте, як зазначають автори [1, с. 285; 2, с. 107], слід зазначити, що термін «стійкість» характеризує процес, пов'язаний із рівновагою, але не є тотожний їй.

Згідно *другого підходу* щодо розгляду проблеми стійкості промислового підприємства дотримується сьогодні більшість західних науковців. Російські та українські економісти-дослідники, такі як В. Дергачова, Д. Ковальов, Т. Сухорукова, З. Коробкова, Є. Коротков, А. Шермет, І. Недін, І. Сенько [1 – 4], Ю. Масленко і Н. Кульбака [5] та інші, економічну стійкість підприємств ототожнюють з його фінансовим станом. Фінансова стійкість, на думку представників цього підходу, формується внаслідок стабільного одержання підприємством прибутків, що створює можливість для вільного маневрування та ефективного використання грошових коштів і сприяє підвищенню ритмічності та надійності процесів матеріально-технічного постачання, виробництва і реалізації продукції [1 – 5].

Рис. 1. Існуючі підходи до формування теоретичної сутності поняття «економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства» в сучасній науковій літературі та в економічній науці

(Узагальнено авторами на основі: [1, с. 286; 2, с. 106 – 108; 3 – 5])

Третій підхід під час оцінювання стійкості економічної системи виходить з положень концепції стійкого розвитку («sustainable development»). Дотримуються цих поглядів А. Деркач, Л. Мельник, А. Семенов та А. Фадєєва, які характеризують стійкий розвиток як такий, за якого економічні, екологічні та соціальні цілі урівноважуються та інтегруються, а темпи економічного росту не перевищують темпів відтворення природних ресурсів, причому основним показником такого розвитку вважається покращання якості життя [1, с. 286; 2, с. 107; 6].

Четвертого підходу дотримуються такі відомі економісти, як Дж. С. Міль, Й. Шумпетер, Р. Харрод, Ф. Котлер, Д. Морріс та інші. Як зазначають автори Р. В. Фешур, Х. С. Баранівська [1, с. 286], а також С. В. Козловський, В. В. Семененко і Р. Ю. Шевчук [2, с. 107 – 108]: «А. С. Воронов, Н. В. Шандова вважають, що: «...концепція економічної стабільності полягає в максимальному значенні зростання економіки підприємства за мінімального відхилення економічної системи підприємства від стану рівноваги» [7]. У цьому підході ми зустрічаємо ототожнення поняття «розвиток» з поняттями «росту», «зростання», які передбачають лише збільшення кількісних, а не якісних характеристик соціально-економічної системи [1, с. 286; 2, с. 107 – 108].

Узагальнюючи зазначені підходи, можна зробити висновок, що розроблені й запропоновані в сучасній науковій літературі досягнення з тематики представленого дослідження формують уявлення про необхідність поєднання дискусійних питань, а також узагальнення комплексного поняття щодо формування сутності поняття «економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства» в контексті формування концепції його стійкого розвитку та управління витратами. Потребує розроблення й узагальнення методологічний інструментарій щодо визначення комплексної системи показників стійкості підприємства та формування інтегрального показника стійкості підприємства на основі синтезу згрупованих за ознаками показників діяльності підприємства, а саме: економічної/фінансової стійкості підприємства, виробничої стійкості, соціальної/кадрової стійкості, екологічної стійкості та управлінсько-організаційної стійкості суб'єкта господарювання та інші. Зазначимо, що за умов стійкого розвитку економіки країни, в т.ч. інформаційної економіки, та трансформаційних змін на підприємстві в контексті його стратегічного розвитку, доцільно передбачити взаємозв'язок і взаємозалежність інтегрального показника стійкості підприємства, який формується на основі синтезу згрупованих за ознаками показників діяльності підприємства, та рівня його конкурентоспроможності, а також стратегічної стійкості суб'єкта господарювання.

Як зазначає О. А. Слободчикова [8]: «Стратегічна стійкість підприємства – це здатність суб'єкта підприємництва формувати, розвивати і тривалий час

підтримувати конкурентні переваги, забезпечуючи належний рівень його ліквідності та платоспроможності в умовах динамічного розвитку ринкового середовища і всупереч впливу факторів ризику та невизначеності. Ключовою характеристикою цієї категорії є можливість підприємства адаптуватися до постійних змін, що подеколи можуть призводити до порушення існуючого рівня стійкості в разі виникнення загроз та переходу до нового рівня розвитку.

Важливою особливістю стратегічної стійкості є те, що вона має багато складових, які, своєю чергою, потребують виваженого підходу до їх аналізу та забезпечення». Наприклад, автор Г. А. Мохонько пропонує методику оцінювання стратегічної стійкості підприємств ВПГ (підприємств видавничо-поліграфічної галузі – скорочено ВПГ) здійснювати поетапно рис. 2 [9].

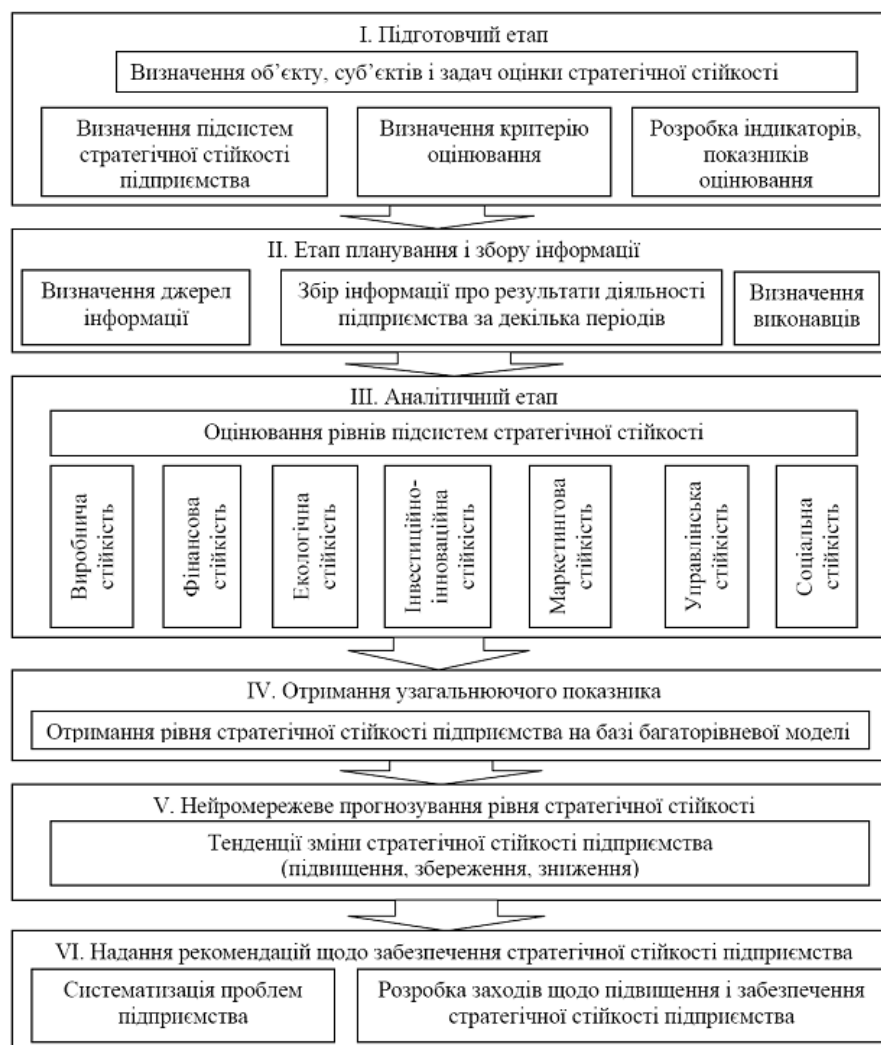

Рис. 2. Методика оцінювання стратегічної стійкості підприємств ВПГ [9]

На основі вище представленого, автори статті виділили наступні основні функціональні складові стратегічної стійкості вітчизняного промислового підприємства (дослідження та апробація методики проведена на прикладі ПАТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат» [10] – скорочено ПАТ «МГЗК»):

- *фінансова стійкість* – здатність підприємства працювати з високим рівнем рентабельності, підтримувати оптимальний (або запланований) рівень ліквідності та платоспроможності, можливість мати джерела забезпечення стабільного прогресивного розвитку [8];
- *виробнича стійкість* – здатність підприємства підтримувати виробничий потенціал на рівні, що дозволяє забезпечити беззбитковий обсяг виробництва та безперервний процес виготовлення продукції з низьким відсотком браку і виробничих втрат, враховуючи потреби ринку [8];
- *соціальна (кадрова) стійкість* – здатність підприємства підтримувати низький рівень плинності кадрів та високий мотиваційний потенціал персоналу [8];
- *екологічна стійкість* – взаємозв'язок економіки підприємства, його екологічної безпеки та мінімізації шкідливого впливу господарської діяльності на навколишнє середовище [8];
- *управлінсько-організаційна стійкість* – здатність керівників підприємства підтримувати високий рівень організаційної роботи та управління на підприємстві.

Таким чином, в якості основного підходу до оцінювання стійкості підприємства ми вважаємо комплексний підхід, що є найбільш доцільним для динамічного аналізу взаємозв'язків між складовими стійкості. До прибічників комплексного підходу можна віднести таких вчених як О. Г. Бодрова, Н. М. Валєєва, Л. С. Довгань, В. І. Довгий, С. Р. Древінг, Г. А. Мохонько, Н. А. Савінська та інших [9, 11].

Як стверджує І. В. Кононова: «специфіка функціонування підприємства, а також різні цілі й задачі оцінки стійкості визначають багатоваріантність використовуваних систем показників. Однак в будь-якому разі обрана система показників, на нашу думку, має задовольняти певні вимоги:

- обґрунтованість їх кількісного та якісного складу;
- необхідна ступінь об'єктивності відображення окремих сторін функціонування господарюючого суб'єкта з врахуванням специфіки функціонування підприємства;
- взаємозв'язок показників;
- відсутність дублювання показників, що характеризують різні складові стійкості функціонування підприємства» [11].

М. М. Карпінська зазначає, що: «визначення інтегрованої комплексної оцінки стійкого розвитку фінансово-виробничої системи включає такі основні етапи: збір, систематизація та аналітичне опрацювання інформації за обраний період для аналізу; вибір та обґрунтування системи показників, що використовуються для обчислення інтегрованої оцінки. Побудова карт оцінювання стійкості підприємства; вибір методики обчислення інтегрованої оцінки стійкості підприємства» [12, с. 141].

Оскільки показники підприємства виражені в абсолютних і відносних величинах, а також мають різні одиниці виміру, різну спрямованість, то їх поділяють на стимулятори і дестимулятори та здійснюють процедуру стандартизації за наведеними нижче формулами.

У клас стимуляторів включаються показники, ріст значень яких свідчить про поліпшення стану стійкого розвитку [12, с. 142]. Показники-дестимулятори мають зворотну властивість. Результатом цього кроку є набір матриць стандартизованих значень показників кожної групи. Отримана оцінка має нормований

діапазон зміни [0; 1] [12, с. 142].

Процедура стандартизації показників проводиться за наступною формулою:

$$P_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_i} \quad (1)$$

де x_{ij} – значення i -го показника у j -го елемента сукупності;

x_i – еталонне значення цього показника.

Для дестимуляторів P_{ij} обчислюється та використовується в розрахунках обернена величина.

Шамрін Р. В. визначає, що: «найкраще оцінювати ситуацію в порівнянні з середньозваженими рівнем по галузі. Використання методу галузевих показників припускає зіставлення підсумків діяльності підприємства з підсумками роботи інших суб'єктів ринку тієї ж галузі. За допомогою галузевих показників можна оцінити різного роду тенденції» [13, с. 105].

Узагальнюючи вище зазначене та використовуючи методику інтегрального оцінювання стійкості підприємства, розраховуємо інтегральне значення стратегічної стійкості суб'єкта господарювання (P_j) як величину багатовимірної середньої за формулою:

$$P_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m P_{ij} \quad (2)$$

де m – кількість показників;

P_{ij} – стандартизовані показники.

Для обґрунтування діапазонів зміни інтегрованої оцінки запропоновано використовувати шкалу карт стійкості підприємства, згідно з якою для ПАТ «МГЗК» виділяємо вісім рівнів економічної стійкості, які наведені в табл. 1. Кожному з цих рівнів відповідає свій діапазон зміни інтегрованої оцінки.

Таблиця 1. Діапазони зміни інтегрованої оцінки стійкості підприємства

№ рівня	Рівень стійкого розвитку системи	Діапазон зміни інтегрованої оцінки, %
1	Абсолютний	[90; 100]
2	Високий	[80; 89]
3	Нормальний	[70; 79]
4	Середній	[60; 69]
5	Слабкий	[50; 59]
6	Нестійкий	[40; 49]
7	Критичний	[30; 39]
8	Кризовий	[0; 29]

Результати розподілу показників *виробничої стійкості* ПАТ «МГЗК» за видом показника (стимулятор/де стимулятор) представлено в табл. 2. Для досліджуваного підприємства було обрано 5 показників виробничої стійкості, які найбільш повно відображають стан його виробничої підсистеми та характер кожного показника, а саме:

- 1) *Коефіцієнт зносу основних засобів* характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. Використовується в аналізі як показник стану основних засобів;
- 2) *Коефіцієнт оновлення основних засобів* – показує, яку частину наявних на кінець звітного періоду основних засобів становлять нові основні засоби. Коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів;
- 3) *Фондовіддача основних засобів* – показник, який відображає обсяг валової (товарної) продукції у вартісному вираженні на одиницю середньорічної вартості основних засобів, які беруть участь у виробництві цієї продукції;
- 4) *Витрати на гривню реалізованої продукції* (роботи, послуги) та на 1 грн чистого доходу є основними показниками, які характеризують рівень і динаміку та ефективність використання трудових, матеріальних, грошових ресурсів;
- 5) *Темп зростання обсягів видобутку*.

Таблиця 2. Розподіл показників виробничої стійкості підприємства на стимулятори та дестимулятори

Показник	Вид показника
Коефіцієнт зносу ОВФ	Дестимулятор
Темпи зростання обсягу видобутку	Стимулятор
Коефіцієнт оновлення	Стимулятор
Фондовіддача	Стимулятор
Витрати на 1 грн реалізованої продукції	Дестимулятор

(Розроблено авторами статті)

Результати оцінювання показників виробничої стійкості ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр. представлено в табл. 3.

Таблиця 3. Показники оцінки виробничої стійкості ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр.

Показники оцінки майнового стану	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Темпи зростання обсягу видобутку	0,93	0,70	1,07
Коефіцієнт зносу	0,8908	0,8847	0,9714
Коефіцієнт оновлення	0,0045	0,0119	0,0002
Фондовіддача	0,22	0,01	0,009
Витрати на 1 грн реалізованої продукції	0,86	0,92	0,70

(Розраховано авторами статті на основі інформаційних джерел звітності підприємства [10])

В якості еталонних значень для розрахунку стандартизованих значень показників виробничої стійкості ПАТ «МГЗК» використовуються показники ПАТ «Ордженікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат», оскільки дане підприємство є лідером в галузі марганцедобування. Результати розрахунків представлено в табл. 4.

Таблиця 4. Стандартизовані значення показників виробничої стійкості ПАТ «МГЗК»

Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік
----------	----------	----------	----------

Темпи зростання обсягу видобутку	0,885	0,662	0,978
Коефіцієнт зносу	0,673	0,678	0,618
Коефіцієнт оновлення	0,23	0,59	0,11
Фондовіддача	0,182	0,192	0,048
Витрати на 1 грн реалізованої продукції	0,698	0,652	0,857

(Розраховано авторами на основі інформаційних джерел звітності досліджуваного підприємства та підприємства-еталона [10])

Як бачимо з табл. 4, отримані стандартизовані оцінки мають нормований діапазон зміни від 0 до 1.

Для визначення комплексної/інтегрованої оцінки виробничої стійкості ПАТ «МГЗК» використовуємо формулу 2 й розраховуємо значення показника виробничої стійкості за 2012 р., інші розрахунки за 2013 – 2014 рр. представлено в табл. 5.

$$I_s(2012) = \frac{0,885 + 0,673 + 0,23 + 0,182 + 0,698}{5} = 0,534$$

Таблиця 5. Інтегральна оцінка виробничої стійкості ПАТ «МГЗК»

Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Виробнича стійкість	0,5336	0,5548	0,5222

(Розраховано авторами за даними підприємства [10])

Отже, виробнича стійкість ПАТ «МГЗК» знаходиться у діапазоні 0,5 – 0,6. Згідно з діапазоном зміни інтегрованої оцінки стійкості підприємства протягом 2012 – 2014 рр. рівень стійкого розвитку виробничої підсистеми досліджуваного підприємства визначено як слабкий (за даними табл. 1).

В табл. 6 представлено розрахункові стандартизовані значення інших показників стійкості ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр. на основі згрупованих за ознаками стійкості показників діяльності підприємства, а саме: економічної/фінансової стійкості підприємства, соціальної/кадрової стійкості, екологічної стійкості та управлінсько-організаційної стійкості суб'єкта господарювання. Загалом інтегральний показник стійкості ПАТ «МГЗК» складається з 25 показників, які характеризують 5 функціональних підсистем (виробнича, фінансова, соціальна, екологічна, управлінсько-організаційна).

Таблиця 6. Стандартизовані показники оцінки стійкості ПАТ «МГЗК»

Показник	Вид показника	2012 р.	2013 р.	2014 р.
<i>Управлінсько-організаційна стійкість</i>				
Коефіцієнт ефективності управлінської діяльності	Стимулятор	0,839	0,773	0,554
Продуктивність праці управлінського персоналу	Стимулятор	0,409	0,459	1
Коефіцієнт дублювання функцій	Дестимулятор	0,636	0,6	0,556
Частка витрат (повернених через адміністративні справи) у загальній сумі витрат	Стимулятор	0,789	0,895	1
Коефіцієнт якості виконання управлінських функцій	Дестимулятор	0,5	0,6	0,769
<i>Фінансова стійкість</i>				
Коефіцієнт незалежності	Стимулятор	0,953	0,797	0,678
Коефіцієнт фінансової залежності	Дестимулятор	0,935	0,766	0,675
Коефіцієнт фінансового ризику	Дестимулятор	0,802	0,776	0,482
Коефіцієнт маневрування	Стимулятор	0,642	0,718	1,000
Коефіцієнт поточної ліквідності	Стимулятор	1,000	0,268	0,310
<i>Соціальна стійкість</i>				
Коефіцієнт плинності кадрів	Дестимулятор	1,000	1,000	1,000
Коефіцієнт стабільності кадрів	Стимулятор	0,948	0,985	1,000
Середньорічна сума соціальних виплат в розрахунку на 1 працівника	Стимулятор	0,780	0,829	0,888
Коефіцієнт якісного складу працівників	Стимулятор	0,845	0,897	0,915
Коефіцієнт підготовки та перепідготовки кадрів	Стимулятор	1,000	1,000	1,000
<i>Екологічна стійкість</i>				
Рівень використання відходів	Стимулятор	0,429	0,579	0,692
Показник збиткоємності продукції	Дестимулятор	0,769	0,837	0,809
Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища	Стимулятор	0,750	0,859	0,922
Частка витрат на дослідження в сфері НПС	Стимулятор	0,589	0,548	0,594
Частка персоналу, що пройшла оздоровлення	Стимулятор	0,862	0,881	0,953
Інтегральний показник стійкості		0,726	0,714	0,736

(Розраховано авторами за даними підприємства [10])

Визначено інтегральні показники стійкості 5 груп функціональних підсистем ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр. за формулою 2 й представлено в табл. 7.

Таблиця 7. Інтегральні показники стійкості функціональних підсистем ПАТ «МГЗК»

Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Виробнича стійкість	0,534	0,555	0,522
Фінансова стійкість	0,866	0,665	0,629
Соціальна (кадрова) стійкість	0,915	0,942	0,961
Екологічна стійкість	0,680	0,741	0,794
Управлінсько-організаційна стійкість	0,635	0,665	0,776

(Розраховано авторами за даними підприємства [10])

Розрахунок інтегрального показника стійкості ПАТ «МГЗК» представлено на прикладі 2012 року як величину багатовимірної середньої:

$$I (2012) = \frac{0,534 + 0,866 + 0,915 + 0,680 + 0,635}{5} = 0,726$$

Аналогічно проводився розрахунок інтегрального показника стійкості ПАТ «МГЗК» за 2013 р. та 2014 р. (табл. 8).

Таблиця 8. Інтегральний показник стійкості ПАТ«МГЗК»

Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Стійкість ПАТ «МГЗК»	0,726	0,714	0,736

(Розраховано за даними підприємства [10])

Ваговий коефіцієнт виробничої стійкості ПАТ «МГЗК» має найменший рівень стійкого розвитку функціональної виробничої підсистеми і становить за 2014 р. 14,2 % від загальної стійкості, що вказує на існуючі проблеми у виробничій діяльності підприємства протягом 2012 – 2014 рр. Фінансова стійкість підприємства за цей період має негативну тенденцію до зменшення, що вказує на вплив факторів зовнішнього середовища на фінансову сферу управління на підприємстві ПАТ «МГЗК». Ваговий коефіцієнт фінансової стійкості у 2014 році становить 17,1 % від загальної стійкості. Екологічна стійкість має позитивну тенденцію до зростання за 2012 – 2014 рр. і знаходиться на нормальному рівні стійкого розвитку підприємства в екологічній сфері. Ваговий коефіцієнт екологічної стійкості у 2014 році становить 21,6 % від загальної стійкості підприємства. Соціальна стійкість ПАТ «МГЗК» у 2014 р. найбільш позитивно впливає на рівень загальної стійкості (26,1 % від показника загальної стійкості підприємства), протягом досліджуваного періоду показник приймає найвищий рівень стійкості за соціальною підсистемою. Управлінсько-організаційна стійкість підприємства має позитивну тенденцію до зростання і становить 21,1 % у 2014 р.

Отже, основні проблеми на підприємстві ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр. виявлено у виробничій підсистемі та підприємство знаходиться на слабкому рівні виробничого розвитку.

Для візуалізації отриманих результатів дослідження побудуємо карту оцінки показників стійкості ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр. (табл. 9).

Таблиця 9. Карта оцінювання стратегічної стійкості ПАТ «МГЗК» за 2012 – 2014 рр.

Рівень стійкого розвитку підприємства	Виробнича стійкість			Фінансова стійкість			Соціальна стійкість			Екологічна стійкість			Управлінська стійкість		
	Роки			Роки			Роки			Роки			Роки		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Абсолютний (0,9-1)															
Високий (0,8-0,9)															
Нормальний (0,7-0,8)															
Середній (0,6-0,7)															
Слабкий (0,5-0,6)															
Нестійкий (0,4-0,5)															
Критичний (0,3-0,4)															
Кризовий (0-0,3)															

(Розроблено авторами статті)

Представлені вище пояснення відображають й профіль полярності функціональних складових стійкості ПАТ «МГЗК» (рис. 3).

Аналізуючи профіль полярності необхідно наголосити, що стійкий економічний розвиток підприємства передбачає рівномірний рівень розвитку стійкості всіх його функціональних складових стійкості. Для ПАТ «МГЗК» у 2014 році визначено нормальний рівень його стійкого розвитку, але на рис. 3 видно, що функціональні складові розвинені нерівномірно. ПАТ «МГЗК» доцільно спрямувати свої зусилля на вирівнювання п'ятикутника (профілю полярності стійкості підприємства) та на підвищення інтегрального показника його стійкості.

Найбільш проблемною складовою стійкості ПАТ «МГЗК» є виробнича стійкість. Ступінь зносу основних фондів на 2014 рік становить 97 % (за розрахунковими даним табл. 3) – це критичне значення, при цьому оновлення основних засобів відбувається дуже повільно. Для підвищення виробничої стійкості ПАТ «МГЗК» доцільно провести оновлення основних виробничих фондів, для підвищення його екологічної стійкості – повторне використання відходів, зменшення викидів в атмосферне повітря.

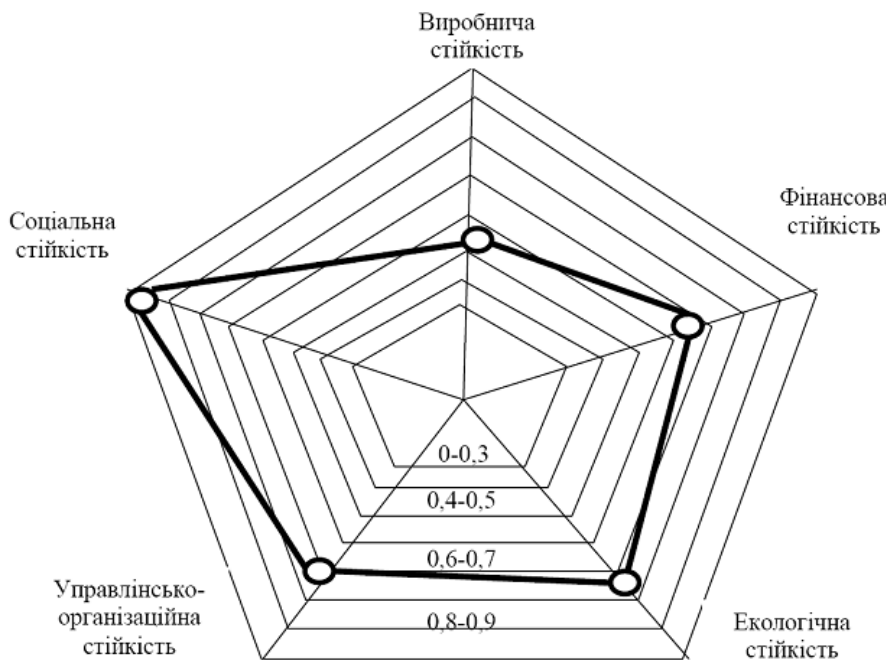

Рис. 3. Профіль полярності стійкості ПАТ «МГЗК» за 2014 рік
(Розроблено автором)

Таким чином, визначено, що для промислового підприємства принципово важливого значення, у сучасних умовах розвитку інформаційної економіки й трансформаційних змін в економіці всієї країни та підприємства в тому числі, набуває необхідність спрямування наукових підходів і рекомендацій щодо розроблення концепції стійкого розвитку підприємства в контексті ефективного управління функціональними підсистемами його діяльності. Концепція стійкого розвитку підприємства передбачає формування її інфраструктури на основі вхідних інформаційних джерел/знань/положень обраного напрямку наукового дослідження, які у процесі наукового пошуку мають бути перевірені, проаналізовані, синтезовані, інтегровані, розвинені, можливо скореговані за необхідності й представлені для подальшого розвитку теоретичних, методологічних і практичних основ й принципів відповідно концепції стійкого розвитку підприємства за умов трансформаційних перетворень у компанії в майбутньому.

Різноманіття факторів ринкового середовища, що впливають на стійкість розвитку підприємств та ефективність їх управління, а також наукові здобутки вітчизняних і зарубіжних авторів обраного напрямку представленого дослідження, сприяло формуванню нового методологічного інструментарію комплексного аналізу та оцінювання стійкості підприємства, що потребує систематизації й удосконалення з метою подальшого використання в практиці управління витратами на промислових підприємствах та подальшого формування інфраструктури концепції їх стійкого розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

У статті представлено комплексний методологічний інструментарій оцінювання стійкості промислового підприємства (на прикладі ПАТ «МГЗК») та обґрунтовано рекомендації щодо підвищення стійкості його функціональних підсистем, що являє собою елемент інфраструктури концепції стійкого розвитку підприємства в контексті управління витратами й ресурсним потенціалом. У напрямі удосконалення теоретичного підґрунтя наукового дослідження у статті представлено сучасні підходи до визначення поняття «стійкість підприємства», визначено систему показників для оцінки стійкості підприємства в умовах формування концепції його стійкого розвитку та управління витратами. Відповідно до представленого методологічного інструментарію розрахунку значень функціональних показників стійкості можуть бути розроблені науково-практичні рекомендації щодо підвищення інтегрального показника стійкості підприємства за умов впливу зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкта підприємства.

Основні напрями подальшого дослідження плануються направити на вдосконалення представленого у статті теоретико-методологічного інструментарію оцінювання стратегічної стійкості суб'єкта господарювання на основі отриманих результатів оцінювання рівня стійкості інших промислових підприємств та безпосередньо розроблення й удосконалення системи показників комплексного оцінювання стратегічної стійкості підприємства.

Список літератури.

1. Фещур Р. В. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису [Електронний ресурс] / Р. В. Фещур, Х. С. Баранівська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 684 : Проблеми економіки та управління. – С. 284 – 290. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/18804>.
2. Козловський С. В., Семененко В. В., Шевчук Р. Ю. Теоретико-методологічні підходи визначення стійкості економічних систем [Електронний ресурс] / С. В. Козловський, В. В. Семененко, Р. Ю. Шевчук // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. №4 (70) Том 2. 2012. – С. 106 – 110. – Режим доступу : <http://econjournal.vsu.org/files/pdf/836.pdf>.
3. Анохин С. Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях. – Саратов: Саратов. гос. техн. ун-т. – 2000. – 40 с.
4. Ячменева В. М. Концепция экономической устойчивости предприятий // Культура народов Причерноморья. – 2005. – №74. – Т.1. – С. 94 – 97.
5. Масленко Ю. В., Кульбака Н. А. Стійкий розвиток підприємства – фактор економічної безпеки. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2002/fem/kulbaka/lib/s3.htm>.
6. Фадеева А. С. Концепция устойчивого развития туризма // Культура народов Причерноморья. – 2006. – №89. – С. 48 – 51.
7. Шандова Н. В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства // Економічний простір: зб. наук. пр. – № 21. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – С. 276 – 292.
8. Слободчикова О. А. Механізм забезпечення стратегічної стійкості підприємства гірничо-металургійного комплексу в умовах проведення реструктуризації [Електронний ресурс] / О. А. Слободчикова / Інтернет-холдинг Олега Соскіна. 18.01.2016 р. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2012/7-8/201216.html>.
9. Мохонько Г. А. Оцінювання стратегічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі в умовах нестабільного ринкового середовища [Електронний ресурс] / Г. А. Мохонько // Ефективна економіка. – 2009. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=24&p=1>.
10. Офіційний сайт Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua>.
11. Кононова І. В. Показники комплексної оцінки стійкості функціонування будівельних підприємств [Електронний ресурс] / І. В. Кононова // Ефективна економіка. – 2011. – №9. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=721>.
12. Карпінська М. М. Інтегрована оцінка виробничо-фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / М. М. Карпінська, В. М. Костриченко // Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Випуск 2(4) 2015. – С. 141 – 144. – Режим доступу: http://nuwm.edu.ua/images/content/radamv/Visnyk_4/38.pdf.
13. Шамрін Р. В. Розробка методики оцінки економічної стійкості підприємств [Електронний ресурс] / Р. В. Шамрін // Вісник Запорізького національного

університету – 2010. – Випуск 4(8). – С. 103 – 107. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/eco_2010_4/2010_4/103-107.pdf.

References.

1. Feschur, R.V. and Baraniv'ska, Kh.S. (2010), "The economic stability of the enterprise – the establishment of the conceptual basis", *Visnyk Natsional'noho universytetu "Lviv's'ka politekhnika" (Problemy ekonomiky ta upravlinnia)*, [Online], vol. 684, pp. 284–290, available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/18804> (Accessed 3 december 2016).
2. Kozlovs'kyj, S.V., Semenenko, V.V. and Shevchuk, R.Yu. (2012), "Theoretical and methodological approaches to determining the stability of economic systems", *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU, Seriya: Ekonomichni nauky*. [Online], vol. 4(70), Tom 2, pp. 106–110, available at: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/836.pdf> (Accessed 3 december 2016).
3. Anohin, S.N. (2000), "Method of simulation of economic stability of industrial enterprises in modern conditions", Yuri Gagarin State Technical University of Saratov, pp. 40, Saratov, The Russian Federation.
4. Jachmeneva, V.M. (2005), "The concept of economic sustainability of enterprises", *Kul'tura narodov Prichernomor'ja*, vol. 74, Tom 1, pp. 94–97.
5. Maslenko, Yu.V. and Kul'baka, N.A. (2002), "Sustainable Enterprise – a factor of economic safety", [Online], available at: <http://masters.donntu.edu.ua/2002/fem/kulbaka/lib/s3.htm> (Accessed 3 december 2016).
6. Fadeeva, A.S. (2006), "Concept of sustainable tourism development", *Kul'tura narodov Prichernomor'ja*, vol. 89, pp. 48–51.
7. Shandova, N.V. (2009), "Estimation of total sustainability of the industrial enterprise", *Ekonomichnyj prostir: zbirka naukovykh prats'*, vol. 21. Dnipropetrovsk (PDABA), Ukraine, pp. 276–292.
8. Slobodchykova, O.A. (2012), "Mechanism of support of strategic stability of the enterprise of mining and metallurgical complex in terms of restructuring", *Internet-kholdynh Oleha Soskina*, [Online], available at: <http://soskin.info/ea/2012/7-8/201216.html> (Accessed 18 jan 2016).
9. Mokhon'ko, H.A. (2009), "Evaluation of strategic stability of enterprises of publishing and printing industry in an unstable market environment", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 3 December 2016).
10. The official site of Stock market infrastructure development agency of Ukraine, (2015), "Publichne aktsionerne tovarystvo "Marhanets'kyj hirnycho-zbahachuval'nyj kombinat", available at: <http://smida.gov.ua> (Accessed 22 august 2015).
11. Kononova, I.V. (2011), "Indicators of comprehensive assessment of sustainability of construction companies" *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 3 december 2016).
12. Karpins'ka, M.M. (2015), "Integrated evaluation of production and financial viability of an enterprise", *Students'kyj visnyk Natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, [Online], vol. 2(4), pp. 141–144, available at: http://nuwm.edu.ua/images/content/radamv/Visnyk_4/38.pdf (Accessed 3 december 2016).
13. Shamrin, R.V. (2010), "Development of methodology for assessing the economic viability of enterprises", *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. 4(8), pp. 103–107, available at: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/eco_2010_4/2010_4/103-107.pdf (Accessed 3 december 2016).

Стаття надійшла до редакції 18.01.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"